

HAG ILIZ MIRAKULUZ ANN ITRON VARIA REMENGOL

« Neb a bed Gwerc'hez Remengol
 « Birviken ne daï da gol... »

Enn Escopti Kerne, et lec'h e ma breman mór Douarnenez, e oa guechall eur gear vraz meurbet hanvet Is.

Eur voger ledan hag huel, gant seljou houarn, he diffenne deuz ar mór. Er gear-ze ne velet, e touez ann dud pinvidik, nemet dizurz, goáll exempl ha fallagriez. Gralon, pehini a chome neuze er guear a Is, a oa Roue Breiz-Izel, Bet'e oa brezeller en he iaouankis, ha rust eun andred he zujidi; mes enn he gozni, sklerijennet dre ar feiz kristen, e teuaz da vezza dous evel eun oan. Hirvoudiar re aliez war dizurzou Is, ha war ar vue dirollet a réne he verc'h, ar brinceez Ahès, gant an noblanz yaouank a gear ha deuz a vro hanvet hirio Kear-Ahes, pehini a oa dez-hi a leve.

ENN AMZER-ZE, IVE, E OA HE BREIZ-IZEL DAOU ABOSTOL SANTEL, DAOU VIGNON DA ZOUE, SANT KAOURINTIN, KENTA ESCOP A GUEMPER, HA SANT GWENOLE (1), KSNTA ABAD A LANDEVENNEK; ALIEZ O DEVOA PREZEGET AR FEIZ ER GEAR A IS, HA GOURDROUZET AR ROUE GRALON. ABALAMOUR D'ANN DRoug-OBEROU, D'AN TORFEJOU HA D'ANN INJUSTISOU A REE BEMDEZ, E PALÈS HE VERC'H YAOUANK, MES GOAB A REE ANEZHO, HAG AR ROUE, SIMPLEET DRE ANN OAD, N'EN DEVOA MUI A C'HALLUD AVOALC'H EVIT ARRETÉ DIZURZOU KER BRAZ.

Doue a skuizaz, er fin, o welet Is kaledet enn he fec'hejou, hag a roaz da anaout da El Breiz-Izel, he vignon, Gwenole, penoz, eb dale pell, ar gear gaér-ze a vije beuzet gant ar mór. Kerkent, Gwenole a pignaz war he varc'h, hag a redaz da gear Is, o sonjal c'hoaz mouga koler Doue. Mes tremenete oa ann amzer a druez. P'a enn em gavaz ann Abad santel, war dro anter-noz, seljou Is a oa digor, hag ar mór a c'hoze spontuz, o tiruital war an dud, ann tier hag ar paleziou. Gwenole ne allaz savelei nemet Gralon epken; gwelet a rer c'hoaz roudou treid ar marc'h er garrek, war pehini, abaoe, abaded Landeveneck, araog komer ho c'hang, a deu da ober ho feden ha da anaout ar Roue Gralon evit fondatour ho c'houent.

Ahès, merc'h fall ar Roue, kiriek a revin Is, a oë troët e *Mari-Morgan*, anter maouez hag anter pesk. Pa bar al loar, he c'hlever c'hoaz aliez o kana, war mór Douarnenez, a uz revinou ar gear veuzet. He daoulagat a zo evel diou stereden, he bleo evel ann aour, he gouzoug hag he diou vreron ken gwenn hag ann erc'h, hag he mouez melodiuz a laka da gouskat dre he chalmou; evel-se, martoloded ar vro, raktal m'a he c'hlevont, a lavar etrez-ho, gant spouron : « Tec'homp, Ahès a zo savet deuz he « falèz, ar gwall amzer ne ma ket pell, a ma taleomp e vezimp « tolet, kousket, war ar rec'hier. »

Evel Sodôm, Gômor ha Babylon, kear Is ne m'a mui; hag hirio ar mór a ruill dreist he fenn.

Da zao heol, Gralon, o veza pignet gant Gwenole war lein Menez-Hôm, a dolaz ac'hano eur zell truezus war he lerch; mez el lec'h ma edo ar gear a Is, ne velaz mui nemet mór Douar-

(1) *Gwen-oll-e Oll-e-Gwen* (il est tout blanc), hanvet evel-se gant he vamm, ar Santez Ven, abalamour m'a oa eur bugel kvant ha fur. Sant Gwenole, dre he vertuziou, en deuz meritet ann hanzo kaer El Breiz-Izel (l'ange de la Bretagne.)

nenez, hag e kouezaz d'ann daoulin evit trugarekat Doue hag ar Werc'hez da veza saveeteet he vuez.

Pa zavaz diwar he zaoulin, e velaz dindan ann heol, o lugerni. *Ru-men-Goulou*, pe *Men-Ru-ar-Goulou*, war pehini vije sakrifiet tud e beo, ha bep miz, eur buguel bihan, c'hoaz euz ar vronn. Neuze, beuzet enn he zaëlou, hag he zaoulagat savet et trezec'h ann En, e lavaras d'he vignon santel :

« War ar Men-Ru zont, konsakret da eun Doue barbar, me a « reï sevel eun Iliz kaër d'ar Werc'hez, hag el leac'h ma skuiller « goad ann dud da Deutatès, e skuillo Mamm a gwir Doue he « grasou war Breiz-Izel. »

Gralon a zac'haz ma d'he c'her, ha beleien ar bañannet o veza en em revoltet pa veljont dispen templ ann Doue faoz Deutatès, ar Roue kristen ho zrehas e kever Argol e penn ar Vrettonnet konvertiset.

Goude beza gret he beden, war Menez-Hôm, ar Roue Gralon a heuillas Gwenole da abatti Landevennek, savet gant-han, eun neubeut blaveziou kentoc'h. Diarog kement-se, en devoa c'hoaz roët he balèz, e Quemper, da Sant Kaourintin, pehini enn devoa torret he naon d'ez-han ha d'he gompagnunez gant eun tam d'euz he besk bian. E plas ar palès-se e ma brema Iliz kaër Kathedral Quemper.

Gralon a dremenaz e Landevennek a rest euz he vuez enn eur binijen galet, hag alies e kare mont gant he vignon ker da Remengol, da bedi-evit he bobl, ann *Itron-Varia-Remed-Oll*, Beza enn devoa ann heur d'he gwelet, brudet braz e pevar c'horn Breiz-Izel, hag o vervel etre divrec'h sant Gwenole, e Landevennek, e recommande he ene da Zoue enn eur lavaret gant fizianz :

« Itron-Varia Remengol,
« Mirit ouzin na zm da goll. »

Pemzek kant vloaz a zo abaoe ma e maro Gralon, hag ar Vretonet, pere zo bepret tud a feiz hag a galon, o deuz c'hoaz sonj eus ho Roue koz hag eus e vignon, Sant Gwenole. Mes ma c'hanavefent gwelloch histor ho bro gaërl, pa zeuont da zul ann Drinded da bardon bras Remengol, ha pa velont mör Douarnenez, Menez-Hôm, Landevenneck ha tour huel Illiz mirakuluz ann *Itron-Varia-Remed-Oll*, e lavarfent, ann daëlou enn ho daoulagat, enn eur vale gant respet war douar ar Zañt hag ar Rouaned :

« Braz ar buzudou a zo bet
« Ebars ann amizer dremenet!... »

Braz ive ar burzudou a ra c'hoaz hirio, ann *Itron-Varia-Remengol*, enn andred ar Vretonet, ha, dreist-oll, enn andred ar belerinet a deu bemde d'he gwelet, alies euz a bell bro, ha kalz anez-ho diarc'hen hag e korf ho rouchédou.

Ar vinoret dilezet, ann intanvezet paour, ar beorien noaz, soudard Breiz-Izel, e kreis tân ar brezel, ar vortoloded war ar mör braz e furol, ann holl tud affliget a gorf, a galon hag a speret, darn enn ho foaniou, darn enn danjerriou, darn all enn dizesper, ha darn, ive, war gwele ar maro, o deuz sonj euz ho Mamm douz ha mad, hag alies e leveront dez-hi, gant karante ha gant fizianz enu he galloud hag enn he madelez :

« O Gwerc'hez sakr Remengol, Patronez Breiz-Izel
« Pedit evidomp, hirio ha pa rankimp mervel;
« Pedit evit Breiz-Izel, evit ar Vretonet
« Ho deuz ho karet, ho kar hag ho karo bepret. »

GWERZ AR ROUE GRALON HA KEAR IS

649 A 27

War don : *Judik hag Holofernes*; pe war don : *Boson Elliant*.

I

Petra zo neve e kear Is,
Ma ze ken foll ar iaouankis ?
M'ar klevan-me ar biniou,
Ar vombard hag ann delennou ?

N'euz e kaer Is netra neve,
Ann ebattou ma 've bemde,
N'euz e kear Is nemet traou koz.
Ann ebattou ma 've bemnoz.

Bojenno drez zo divoannet
A dor ann ilizou prennet,
Ha war ar beorien e wëla
Ec'h hisser ar chas d'ho drailla.

D'ha c'hoezek vla, ann oll vere'het
N'ho deuz Doue 'met ar pec'het
Ha, da ober he gurunen,
E roont ho c'haëra rozen

Ahès, merc'h ar Roue Gralon,
Tân ann ifern enn he c'halon
Er penn kenta deuz ann dirol,
A gas d'he c'heul ar gear da goll.

Sant Gwenole, gant kalonad,
Zo bet m'eur vech e kaout he zad,
Ha gant daëiou, ann den Doue,
ENN deuz lavaret d'ar Roue :

— « Gralon, Gralon, laka eves
« D'ann dizurzou a rên Ahès :
« Rag tremenet vo ann amzer
« Pa skuillo Doue he goler,

« El lec'h m'a voa c'hoerzadek kent,
« E vo neuze skrignadek dent,
« El lec'h m'a oa kanaouennou,
« E vo neuze skrijadennou!... »

Hag ar Roue spouronnet,
He verc'h hen deveuz kelennet :
Mes, diskaret dre ar gozni,
N'euz mui ann nerz da stourm out-hi.

Ha, skuiz gant rebechou he zad,
Evit mont deuz he zaoulagad,
Hi 'deuz gret, gant droug-sperejou,
Eur palès kaër, tost d'ar sklujou.

Eno, gant he amourouchen,
E ma fennoz ann obaden,
Eno, enn aour hag er perles,
Evel ann heol e pâr Ahès...

II

— « Plijadur dec'h er palès-man,
« Merc'het chentil ha potret skan,
« Plijadur dec'h ha nozvez grén,
Eme eur Prinz enn eur antrenn.

Ar Prinz a zouge dillat ru,
He varo a voa hir a du,
Hag he izili a verve,
Hag he zaoulagad a zeve

— « Ra viot deut mad, estranjour,
« Eme Ahès gant eur beg flour ;
« Ia, ra viot deut ar gwella,
« Mac'h hanveit ann traou falla. »

— Neuze m'em bo digomer mad,
« A respondas ann divroad :
« Rag me er fall zo kent disket
« Hag ann hini n'euz en krouet !... »

A kerkent Ahès d'er pedi,
Da ober eun dro zanz gant-hi,
Hag ann oll, a eneb Doue,
Gwasa ma c'hallent a doué.

Pa voa d'ann obadezen-ze fin,
Danser Ahès, en eur c'hoarzm,
Hag enn eur zevel he ziou skoa,
A lavaras : — « Nouzoc'h netra !... »

« Kerc'hit din-me deuz a gear Is,
« Vesseillou santel ann ilis.
« Kerc'hit kroas ar c'hrussufiet
« Eun hosti zakr hag e velfet !... »

Ahès, respondas timad :
— « Kavet vint enn Iliz va zad,
« Rag va zad diot-me a gred
« Eun trompler-ze a Nazareth !... »

Tri a redas e ber amzer,
Hag a ziskaras ann Aoter,
Hag ann traou zakr a we douget
Etre ho daouarn miliget.

Ar Prinz ru, raktal m'ho gwelas,
A greiz he galon a c'hoarzas,
Hag a lavaras c'hoaz enn-han :
— « Plijadur d'ec'h er palès-man !... »

Da genta a doliou boutou,
E vrujunas ar vesseillou,
Goude flastras ar grussufi,
Hag e krenchas war ann hosti !... »

Ha war-n'he, gant olt e noaz,,
En eurgana : — « Malloz d'ar groaz!... »
E raz, es eiz stum dishenvel,
Dansou arseiz pec'het marvel!... »

Kerkent ar palès a grenas,
Hag ar c'hurunou a strakas,
Hag a dreuz ho zellou nec'hed,
E skoas tân glaz al luc'hed.

— « N'a c'houi' vel, eme ar Priz ru,
« Me laka Doue war e du!... »
Ma lavarent oll gant glac'har :
— « Ahès e deuz kavet e far!... »

III

Pa voa fin d'ar sacrilejou,
Messenger an droug sperejou,
Chomet eh eunan er palès,
A dosteaz da gaout Ahès.

-- « Vadoussik koant, merc'h da C'hralon
« Ha muia karet va c'halon,
« Ha n'elfent me ket eneb gis
« Guelet alc'houe sklujou ker ls., »

— « Va zad a zoug enn he gerc'hen,
« Ann alc'houe aour deuz eur chaden,
« Ha va zad bremen zo kousket,
« Ha kaout an alc'houe n'allan ket.

Mes hen d'he zrejid ann eum strinkas,
Ha d'he bornik flour a bekas,
Hag e dallas dre he zellou
Karget a dân hag a zaëlou.

IV

Hep goud ar pez a dremene.
Neuze, eur pennad ac'hane,
ENN he balès ar Roue koz,
A voa kousket e kreiz an noz.

Kambr paour Gralon ne voa enn-hi
Netra nemet eur grussufi
Deuet a zorn eur mignon ker,
Saint Kaourintin, Escop Queunper.

Netra nemet eun Aviel,
Roët c'hoaz gant eua den zantel,
Roët dez-han gant Gwenole,
Evel eur merk a garante.

Kaër enn he gozni, vel eun AËl,
E kouske Roue Breiz-Izel,
Hag, en dro d'he dall, he vleo gwen.
A re, dispak, eur gurunen.

— « Du-hont, e memor a gear ls,
« Me savo d'ar feiz eun Ilis.
« Hag, évit testeni d'ann oll
« M'he galvo lliz Remengol (1).

« Rag war dolmen ru Deutatès;
« Me lakaï da rên ar Werc'hés,
« Ha bep bloaz, enn enor d'ar Groaz,
« E rin ober eur pardon braz.

« Eno, ann oll dud affliget
« A gavo d'ho foaniou remed,
« Ha silvidigez d'ho ene,
« Dre c'hraz Mari, gwir Vamm Doue.

« Pa vo ann doueou maro,
« Ha koët m'eus a goat dero,
« Eun de, deuz a pevar avel,
« E teuio d'i pobl Breiz-Izel. »

Neuze, ma ve sonj a C'hralon,
E vo lavaret a galon:
— « Braz ar burzudou a zo bet
« Ebarz enn amzer dremenet!... »

PEDEN AR ROUE GRALON

D'ann Itron-Varia-Remengol

Itron-Varia-Remengol
Eirit ouzimp na zaïmp da gall;
Pedit iye, ho mab jésus,
M'ha vezimp gant-han evuris.

Itron-Taria-Remengol,
C'hu eo Rouanez ar bed oll,
Dezit hor Mamm, hor Batrones,
Ha ni ho meulo da james.

(1) Remengol, hnnvet gwechâl e *Ru-Men-Gou'ou*, da lavaret e *Men-Ru-ar-Goulou*, abalamour ma oa eno eur men ru, pe eun templ, konsakret da c'houlou De, enoret evel eun Doue, dindan ann hanou a Deutatès (Doue-Tad), ar Roue Gralon, goude beza diskaret, ann templ ze ha savet, enn he blas, eun lliz, kaér, da Vainm ar gwir Doue, a chenches hanou payen *Ru-Men-Goulou*, enn hanou kristen a *Remengol*, da lavaret e *Rem'd-Oll*, deuz a behini ar Batrones a zo ha zo hanvet ann *ITRON-Varia Remed-Oll* (Notre-Dame de tout Remede), abalamour d'ar burzudou braz a ra bemdez, eno, ar Werc'hés, abaoe amzer ar Roue Gralon betek hirio.

Eno zo c'hoas indufiansou a re vrassant roet gant hon Tad Santel ar Pab d'an oll gristenion a deu da Remengol da bidi, agalon, Patrones Breiz-Izel. Dre eur skrit Apostolik roet e Rom, en lliz Sant Per, kement beleg a lavar ann ofern war aoter vraz ann Itron-Varia-Remengol a denn a boaniou ar purgator eun ene, p'hinia ia raktal d'ar Baradoz.

Ann dregont a viz mae 1858, an Itron-Varia-Remengol a zo bet kurunet gant eur gûrunem aour ha perlez roet d'ez-hi gant hon Tad Santel ar Pab Pi Nao.

Remengol a zo bet, viskoas, ar gaëra hag ar santela lliz a Vreiz-Izel; enori a rere enn-hi daru euz ar groaz hag a gûrunen spern J.-C., darn euz a religiou ar Werc'hez, Santez Anna, Sant Joseph, ann Ebestel, ann Doctor-t'ez u ann lliz, Santez Breiz-Izel ha relegou ouch penn daou vil Sant all; hervez an dud koz, peb gwia, Vreton a gle, eur véach da viana, *beo pe varo*, ober pélénach Remengol.